

POZNÁMKY

- 1 V. V. Štech, Čtení o Antonínu Slavičkovi. Praha 1947, 47.
- 2 Srov. katalog k výstavě díla Bohdana Laciny v Topičově salónu v Praze na jaře r. 1948.
- 3 Jak to vyjádřil sám Bohdan Lacina.
- 4 Srov. Alain Fournier, Kouzelné dobrodružství (Veliký Meulnes). Praha 1957 a Chr. Morley, Děti ve snách. Praha 1933.
- 5 Výraz Bohdana Laciny.
- 6 Srov. Otokar Březina, Hudba pramenů. Praha 1918.
- 7 Werner Haftmann, Malerei im 20. Jhdt. Prestel Verlag, München 1962, 54–55.
- 8 Ibid., 55.
- 9 Karel Hlaváček, Kritiky. Praha 1930, 9–10.
- 10 Výklad pojmu lze nalézt například v Knize Hanse H. Hofstättera, Symbolismus und die Kunst der Jahrhundertwende, M. DuMont-Schauberg, Köln 1965, 117–121.
- 11 Reprodukce ilustrací přinesl také ReD, například na str. 247.
- 12 Citát je vyňat ze Šrámkovy Pohádky, kterou si Lacina přepsal a doprovodil jednou ilustrací.
- 13 H. H. Hofstätter, 65.
- 14 Ibid., 112.
- 15 Ibid., 95.
- 16 Srov. Josef Palivec, Poezie stále budoucí. České Budějovice 1968, 23.
- 17 Obraz byl reprodukován v Indexu č. 5 (1933), 105.
- 18 Srov. Knaurs Lexikon moderner Kunst. München–Zürich 1955. Heslo Dufy.
- 19 Srov. M. Nakonečný, Zvláštnosti umělecké osobnosti. In: Sborník Psychologie umění. Praha 1968, 74–75.
- 20 V díle České bibliofilské tisky IV, Praha 1967.
- 21 Vyšla dr. M. Charvátová v Praze roku 1930 jako IV. svazek edice Katalepton.
- 22 Srov. vydání Máchova máje nakladatelem F. J. Müllerem v Praze roku 1936.
- 23 Zvláště při četbě básnicko-filozofického díla, Tak pravil Zarathustra.
- 24 Srov. A. Fournier, Kouzelné dobrodružství . . . ; Ch. Morley, Děti ve snách.
- 25 Jan Vladislav v předmluvě k českému vydání knihy A. Fourniera, Kouzelné dobrodružství.
- 26 V. Štěpánek, K. H. Máchá. In: Dějiny české literatury II, Praha 1960, 450.
- 27 Jan Vladislav, I. c., 14.
- 28 V. Štěpánek, I. c., 440; srov. též Vitězslav Nezval, Máchův Kat, O snovém rázu a snovém zkresení některých scén Křivokladu. In: Slovo a slovesnost II, 73 n. Jan Mukařovský, Genetika smyslu v Máchově poezii. In: Sborník Torso a tajemství Máchova díla, 1938.
- 29 V. Štěpánek, ibid., 451.
- 30 Ibid., 452.
- 31 Jan Petrmichl v doslovu ke knize K. H. Máchá, Básně. Praha 1951, 241.
- 32 Christopher Morley, Děti ve snách, Praha 1953.
- 33 V. Štěpánek, 437.

- ³⁴ Srov. A. Fournier, I. c., Praha 1957.
- ³⁵ Kresby k Máchovu Máji autor publikoval ve Sborníku filozofické fakulty UJEP v Brně, F-11 (1967), v článku nazvaném Ilustrace Bohdana Laciny k Máchovu Máji, 51–58; Lacina je vystavil v D-37 na chodbě divadla E. F. Buriana.
- ³⁶ Srov. kritiku v Lidových novinách z r. 1936 nazvanou Mácha surrealisticky (pod zn. m.n.).
- ³⁷ Dopis je psán zeleným inkoustem na žlutém papíře formátu A/5.
- ³⁸ V ilustracích se Bohdan Lacina přiklonil více k veristickému projevu.
- ³⁹ Srov. Minotaure 8 (1936), příloha.
- ⁴⁰ V roce 1943 vznikly ještě další ilustrace k Máchovu Máji, tentokrát privátně. V duchu tehdejší Lacinovy malby jsou hlavy a tváře provedeny většinou technikou mědirytu.
- ⁴¹ Druhé číslo Révolution surréaliste vyšlo v dubnu roku 1925.
- ⁴² ReD III (1929–1931), Praha, 249–255.
- ⁴³ Citováno podle výroků Bohdana Laciny.
- ⁴⁴ O významu obrazů ptáků bude pojednáno ještě později; srov. také H. H. Hofstätter, u. d. – příslušné kapitoly nebo J. E. Cirlot, Řeč symbolů, Interpres Magazin 2 (1970), 117 n.
- ⁴⁵ Byla to Lacinova vlastní filozofie, podle které se svět dělí na dvě části, a to na svět rodinný a na svět širý. Svět rodinný znamená domov se vším co k tomu patří, včetně lidových pověr, mýtů a tradic. To mělo pro Lacinovo dílo velký význam. Zejména svět rodinný ho zavazoval ke staré lidové účtě k přírodě a k lidovým tradicím, kterých je v jeho obrazech plno.
- ⁴⁶ Srov. O. B., S Bohdanem Lacinou o surrealismu a jiném, Index 3 (1968).
- ⁴⁷ Poznámky k tomuto problému měl Bohdan Lacina ve svém soukromém notesu v ateliéru.
- ⁴⁸ Srov. D. H. Kahnweiler, The Sculpture of Picasso. London 1949; dále H. Read, Geschichte der modernen Plastik. Droemer-Knaur, München–Zürich 1966, 73–75.
- ⁴⁹ Srov. R. G. Collingwood, The Principles of Art. Oxford University Press, 1938, 66, 68–69.
- ⁵⁰ Srov. D. H. Kahnweiler, n. u. m.
- ⁵¹ S. Giedion, Ewige Gegenwart . . . , 90.
- ⁵² Ibid., 103.
- ⁵³ Socha byla zničena při stěhování jednoho jeho přítele, jemuž ji Bohdan Lacina zapůjčil. Koncem šedesátých let ji Bohdan Lacina chtěl přetesať do dřeva, k tomu však už nedošlo.
- ⁵⁴ Srov. katalog k výstavě Objekt, která proběhla ve Špálově galerii v Praze 1965.
- ⁵⁵ Srov. H. H. Hofstätter, I. c., 62.
- ⁵⁶ Kterou podle sdělení Bohdana Laciny tolik obdivoval sochař Jan Kodet, který Lacinu dokonce požádal o pomoc při odlévání hlavy.
- ⁵⁷ Bustu Vladimíra Majakovského tehdy zakoupil Výzkumný ústav pedagogický v Praze.
- ⁵⁸ H. Read, I. c., 67: „Stücke von Alteisen, Federn, Topfdeckel, Siebe, Bolzen und Schrauben konnten, mit Vorbedacht aus dem Müllhaufen angesucht, geheimnisvoll in diesen Konstruktionen ihren Platz einnehmen, witzig und überzeugend in einer neuen Gestalt Leben gewinnen. Die Spuren ihrer Herkunft blieben sichtbar als Zeugen der Verwandlung, die der Zauberer zustande gebracht hatte – ein Infragestellen der Identität von allen und jedem.“
- ⁵⁹ Srov. s reprodukcí v knize H. Reada, I. c., 62.
- ⁶⁰ Je to podobenství odporu proti fašismu.
- ⁶¹ Bronzový odlitek se nachází v Alšově Jihočeské galerii, které Bohdan Lacina zapůjčil za účelem odlítí originál.
- ⁶² Srov. H. H. Hofstätter, I. c., 200.
- ⁶³ Nachází se v soukromém majetku.

⁶⁴ Některé nedokončené skulptury byly vystaveny v roce 1973 v Moravské galerii v Brně. Námětově i tvarově vycházely z Lacinových obrazů. Byla to však torza, z nichž o dalším vývoji sochařského projevu nelze nic soudit.

⁶⁵ Sebastian im Traum (1915); u nás vyšel například v překladu Bohuslava Reynka pod názvem Šebastián v snu, v edici Obzinyových tisků ve Vyškově roku 1924, z něhož Lacina především čerpal poučení.

⁶⁶ Srov. v překladu do češtiny.

⁶⁷ Srov. Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller von den Anfängen bis zur Gegenwart. VEB Bibliografisches Institut Leipzig, 1968, heslo – Trakl Georg. Zde se dovídáme, že Georg Trakl pod tíhou válečných zážitků na počátku I. světové války (dne 3. nebo 4. listopadu roku 1914) spáchal v Krakově sebevraždu. Byl to raně expresionistický básník, který ve svých básních v próze často používal „barvitého“ líčení: „Z modrého zrcadla vystoupila útlá postava sestřina...“; „brávil se... hnědými háji a lučinami“. Barvy v jeho básních v próze měly sloužit k postižení a ke zdůraznění melancholie. Traklova sebevražda se Lacinovi stala záminkou k vyjádření odporu k blížící se válce.

⁶⁸ S. Giedion, l. c., 177: „Der Münchner Professor Hermann Baumann hat in Untersuchungen über ‚Das doppelte Geschlechtswesen‘ 1955 den Begriff des Androgyner erweitert... Echte Bisexualität diene dazu, eine Einheit in der Zweierheit zu schaffen... Sie rücken damit unmittelbar aus dem Bereich des rein stofflichen Lebens in den des magischen...“

⁶⁹ Nejde tu vůbec o „objektivizaci individuálního problému“, jak se to tvrdí v katalogu k Lacinově výstavě ve Špálově galerii v Praze v roce 1964, nýbrž zcela jednoznačně o téměř obecné „zaklínání“ války, a to zhruba ve smyslu předchozí poznámky.

⁷⁰ Udo Kultermann, Geschichte der Kunstgeschichte. Der Weg einer Wissenschaft, Wien-Düsseldorf 1966, 85.

⁷¹ Ibid., 82.

⁷² Srov. citací Udo Kultermanna, Ibid., 85, z Goethova díla Über Laokoon.

⁷³ Výjma obraz Hlava muže z roku 1942, který je téměř portrétem. Termín „křehkost“ (v Lacinových obrazech) byl převzat z díla Jiřího Kotalíka, Zwei Generationen tschechoslowakischer Kunst. Kunst unserer Zeit – Malerei und Plastik. Köln 1966, 217–225.

⁷⁴ Odstavec je citován z textu autorovy monografie, která měla vyjít v roce 1971 v pražském nakladatelství Obelisk.

⁷⁵ Srov. například Marcel Brion, Jenseits der Wirklichkeit. Phantastische Kunst. Wien 1962, 44: „... sich hinter dem Schein zu zeigen, der sie gleich einer Maske verhüllt, einer Maske, die Ihr Wesen nur um so deutlicher hervortreten läßt.“

⁷⁶ Srov. Giedion, 208: „Die Tiere sind einerseits Gegenstand der Anbetung, andererseits gehetztes Wild, lebensnotwendige Nahrung... Diese Doppelbedeutung von Kultgegenstand und Nahrungsmittel, diese Verbindung ist ein Ausfluß der gleichen Mentalität...“

⁷⁷ Ibid., 156.

⁷⁸ Srov. úvod ke katalogu Lacinovy výstavy ve Špálově galerii v Praze.

⁷⁹ Na rub obrazu namaloval kytici. Tím považoval obraz Siluety za zničený.

⁸⁰ U. Kultermann, Řeč mlčení (O symbolickém prostředí bílé barvy). Výtvarné umění 2 (1970), 81–83.

⁸¹ Význam této představy podtrhuje dřevoryt novoročenky 1945, na kterém jsou vyobrazeni apokalyptičtí jezdci s bodáky. Koně, na kterých jezdci jedou, jsou ozdobeni hákovými kříži.

⁸² Srov. Jean Eduardo Cirlot, Řeč symbolů, Interpress Magazin 2 (1970), 117.

⁸³ Téma se objevilo ještě v kresbě křídou Pták ohniváček z roku 1944.

- 84 Jak tvrdil Bohdan Lacina, který v krajině hledal vždy lidskou souměřitelnost.
 85 Hofstätter, 164.
 86 Citováno z úvodu ke katalogu Lacinovy výstavy ve Špálově galerii v Praze.
 87 Ibid., nestr.
 88 M. Brion, l. c., 44.
 89 B. Slánský, Technika malby I. Praha 1953, 190.
 90 Výrok Paula Gauguina cituje na straně 165 H. H. Hofstätter.
 91 U. Kultermann, Řeč mlčení . . . , 83.
 92 Ne náhodou byla tato Hraniční krajina často zaměňována za Prakrajinu.
 93 Citováno z autorovy monografie pro Obelisk.
 94 O obrazech s hudebními motivy autor pojednal v článku Hudební motivy v díle Bohdana Laciny, který vyšel v časopise Opus musicum, č. 5–6 (71) a v SPFFBU, F 16, 1972 pod názvem Les motifs musicaux dans l'oeuvre de Bohdan Lacina.
 95 O. Bihalji-Merín, Abenteuer der modernen Kunst. Du Mont Schauberg, Köln 1962, 66 n.
 96 Srov. Der Grosse Brockhaus, 1934, 384.
 97 H. H. Hofstätter, l. c., 141.
 98 Ibid., 146
 99 Ibid., 144.
 100 Ibid., 144.
 101 Ferdinand Alquié, Philosophie du Surréalisme. Paris 1955, 183.
 102 H. H. Hofstätter, l. c., 95.
 103 Srovn. Conférences concernant la phénoménologie de la conscience temporelle interne. Prague 1970, 5–77.
 104 Srov. Les motifs musicaux dans l'oeuvre de Bohdan Lacina.
 105 Srovn. Conférences . . . l. c., 5–77.
 106 Ve smyslu charakteristiky S. Giediona v knize Ewige Gegenwart-Die Entstehung der Kunst. Du Mont-Schauberg, Köln 1964, 18–19.
 108 J. E. Muller–F. Elgar, Un siècle de peinture moderne. Fernand Hazan, Paris 1966, 58.
 109 Srovn. F. Alquié, l. c., 183–184.
 110 H. H. Hofstätter, l. c., 136.
 111 Srovn. J. Hlušíčka, Knižní grafika Bohdana Laciny. Praha 1963, úvodní kapitola.
 112 I. Zhoř, Grafika Bohdana Laciny, Hollar 33 (1962), 26–29.
 113 Srov. Úvodní text Jiřiny Marešové v katalogu Bohdan Lacina – Knižní grafika. Františkovy Lázně, srpen–září 1973.
 114 Tomáš Mikuláščík, Grafické dílo B. Laciny. Dipl. práce fil. fak. UJEP, Brno, 1974, 18.
 115 J. Marešová, n. u. m.
 116 Srov. O Františkovi Halasovi, Život XIII (1934–1935), 157–170.
 117 I když je jisté, že melancholie této básně v próze Lacinu lákala, protože i jemu zemřela sestra.
 118 František Halas, Obrazy. Dílo Fr. Halase, sv. 5, Praha 1968, 264.
 119 J. Hlušíčka, l. c., 8.
 120 O. B., S Bohdanem Lacinou o surrealismu a jiném, Index 3 (1968).
 121 Srov. D. Halasová–J. Hamrla, Moravské bibliofilie a krásné tisky 20. století. Úvod ke katalogu, Moravská galerie, Brno 1974, 7.
 122 Srov. J. M. Tomeš, Ke knižní grafice Bohdana Laciny. Úvod ke katalogu výstavy v Topičově salónu 1947–1948 v Praze.

- 123 Srov. I. Zhoř, I. c., 26–29.
- 124 Srov. J. Hlušíčka, I. c., 8; L. Hlaváček, *Současná československá grafika*. Praha 1964, 97.
- 125 J. Hlušíčka, I. c., 8.
- 126 Srov. J. Sedlář, *Nedožitě šedesátiny Bohdana Laciny*, *Rovnost* 19. 2. 1972.
- 127 J. Hlušíčka, *Knižní grafika B. Laciny*, 10.
- 128 *Ibid.*, 12.
- 129 *Ibid.*, 12.
- 130 J. Marešová, I. c., 10.
- 131 *Ibid.*, 10.
- 132 Srov. J. Palivec, *Poezie stále budoucí. Eseje*, České Budějovice 1962.
- 133 J. Hlušíčka, *Knižní grafika B. Laciny*, 12.
- 134 *Ibid.*, 14.
- 135 *Ibid.*, 12.
- 136 T. Mikuláščík, *Grafické dílo Bohdana Laciny*, 30.
- 137 J. Hlušíčka, I. c., 14.
- 138 I. Zhoř, I. c., 29.
- 139 Srov. Fr. Halas, *Já se tam vrátím*, Praha 1948.
- 140 I. Zhoř, *Grafika Bohdana Laciny*, *Hollar* 33 (1962), 26–28.
- 141 J. Hlušíčka, *Knižní grafika . . .*, 16.
- 142 Srov. J. Marešová, I. c., 11.
- 143 *Vyšla až po jeho smrti.*
- 144 J. Marešová, I. c., 11.
- 145 J. Hlušíčka, I. c., 16.
- 146 *Ibid.*, 18.
- 147 J. Marešová, 14.
- 148 I. Zhoř, 26–29.
- 149 J. Hlušíčka, *Knižní grafika B. Laciny*, I. c., 20.
- 150 J. Marešová, n. u. m., 16.
- 151 Srov. katalog, *Skupina moravských výtvarníkův*, Bratislava 12. 4.–3. 5. 1959.
- 152 U nás byl přívržencem symbolického chápání barvy zejména Bohumil Kubišta – srov. L. Hlaváček, *Životní drama Bohumila Kubišty*, Praha 1968, 102.
- 153 H. H. Hofstätter, I. c., 43 a příslušné kapitoly o transparenční u s. Giediona.
- 154 S. Giedion, I. c., 57.
- 155 Srov. J. Sedlář, *Malířské metafory Bohdana Laciny*, *UNIVERSITAS* 3 (73), 30–41.
- 156 Lacina ji později zamaloval.
- 157 Srov. J. Sedlář, *Úsilí o syntézu v díle Bohdana Laciny. Úvod ke katalogu Lacinovy výstavy v Havlíčkově Brodě 1969*, 3.
- 158 Srov. J. Sedlář, *Hudební motivy v díle Bohdana Laciny*, *Opus musicum* 5–6, 1970, 139.
- 159 Srov. Udo Kultermann, *Řeč mlčení*, n. u. m.
- 160 Srov. Doslov J. Hlušíčky v katalogu *Zasloužilý umělec Bohdan Lacina, malířská tvorba 1945–1971*.
- 161 Srov. J. Sedlář, *Výstava Bohdana Laciny*, *Rovnost* 3. května 1973.
- 162 J. Hlušíčka, katalog . . . malířská tvorba 1945–1971.
- 163 J. Sedlář, *Rovnost* 3. května 1973.

- 164 J. Hlušíčka, doslov katalogu, l. c., 14.
- 165 Srov. J. Sedlář, Vzpomínka na Bohdana Lacinu, *Práce* 3. listopadu 1973.
- 166 L. Kašparová-Svejdivá, Vzpomínání na akademický spolek „Horák“ a jeho slavná divadelní představení. In: *Sborník 75 let střední školy v Novém Městě na Moravě, 1969*, 115–118.
- 167 J. Šebek, O sjezdech abiturientů Novoměstské reálky. In: *Sborník Sedmdesát pět let střední školy v Novém Městě na Moravě*, 44 n.
- 168 J. Šebek, *ibid.*, 49.
- 169 J. Mrázek, Kulturní revoluce na Novoměstsku v letech 1904–1920. In: *Sborník Sedmdesát pět let . . .*, 73–77.
- 170 Jiří Mahcen jezdil do Nového Města na ryby. Bydlel v hotelu u Německých a v Novém Městě měl mnoho přátel.
- 171 Srov. J. V. Pleva, Budova staré reálky. In: *Nové Město v linorytech Jiřího Šebka. MNV v Novém Městě na Moravě 1960*, 21; L. Gregor, Léta studentská. In: *Sborník Sedmdesát pět let . . .*, 112 n.
- 172 Srov. S Bohdanem Lacinou o surrealismu a jiném, *Index I (1968)*, č. 3, 57.
- 173 Podrobně o tom V. Zykmund, O Skupině Ra, *Výtvarné umění*, č. 4 (1966), 184–190; V. Zykmund, Rozhovory s Bohdanem Lacinou, *Výtvarné umění*, č. 5 (1969), 215 n.
- 174 J. Vykoukal, *Skupina Ra, Umění XX (1972)*, č. 5, 455.
- 175 *Ibid.*, 455.
- 176 S Bohdanem Lacinou o surrealismu a jiném, *Index*, l. c., 55–56.
- 177 Srov. J. Vykoukal, l. c., 458: „ . . . Podmínky účasti na výstavě i její myšlenková koncepce v duchu Bretonova Nového mýtu se nesetkala zejména u brněnských členů s velkým ohlasem a Skupina Ra celkově, ani její členové se výstavy v Paříži posléze nezúčastnili.“
- 178 *Ibid.*, 461; srov. též repliku napsanou D. Konečným, K článku Jiřího Vykoukala o Skupině Ra, *Umění XXI (1973)*, 77–78.
- 179 *Ibid.*, 457; 77–78.
- 180 S Bohdanem Lacinou . . ., *Index*, l. c., 57.
- 181 *Ibid.*, 56.
- 182 *Ibid.*, 57.
- 183 Srov. otištěný text ze vstupní promluvy L. Kundery na zahájení první výstavy Sdružení Q dne 6. 3. 1970 v Domě umění v Olomouci, In: *Almanach Q(1)*, Brno 1970.
- 184 Felix Philipp Ingold, Trochu jara, čeští umělci se opět formují (Ein wenig Frühling. Die tschechischen Künstler formieren sich wieder), *Weltwoche*, č. 35, z 28. 8. 1970. Zde je výstava hodnocena jako pokus formovat skupinu mimo oficiální politickou linii.
- 185 Srov. J. Sedlář, Vzpomínka na Bohdana Lacinu, *Práce* (nedělní příloha), 3. 11. 1973.
- 186 Srov. *Index*, l. c., 55, 58.
- 187 Za upozornění na vliv atmosféry v Novém Městě na Moravě na Bohdana Lacinu děkuji manželům Pavlíčkovým. Profesor Pavlíček byl dlouholetým předsedou akademického spolku Horák a Lacinovy studentské kresby si ještě dobře pamatoval.
- 188 Srov. S. M. Petrov, *Osnovnyje voprosy teorii realisma*. Moskva 1973, 63.
- 189 S. Možnjagun, O modernismu. (Istina i antiistina v estetice modernisma). Moskva 1970, 99.
- 190 S. Možnjagun, *ibid.*, 93.
- 191 Abe Čapek, Walt Whitman, *Stébla trávy*. Praha 1956, 370 (doslov).
- 192 *Ibid.*, 22, 21, 18.
- 193 Srov. Witold Marciszewski, *Dzieła sztuki jako znaki, Estetyka IV (1963)*, 233.

¹⁹⁴ S. M. Petrov, l. c., 63.

¹⁹⁵ Srov. Mieczysław Porębski, Teoria informacji a badania nad sztuką. In: Estetyka III (1962), 23–43; srov. též Witold Marciszewski, Dzieła sztuki jako znaki, l. c., 233.

¹⁹⁶ Lorenz Dittmann, Stil, Symbol, Struktur. München 1967, 84.

¹⁹⁷ Mieczysław Wallis, Świat sztuk i świat znaków, Estetyka II (1961), 37; srov. též E. Basin, Iskusstvo, simvol, cennost'. (K kritike semantičeskoj filosofii iskusstv), Estetika i žizň. Moskva 1973, 203–235; A. Kravčenko, Kassirer ob iskusstve kak simvoličeskoj forme. In: Estetika za ruběžom (Buržuaznaja estetika segodnja). Moskva 1970, 41–55.

¹⁹⁸ M. Wallis, l. c., 38.

¹⁹⁹ Srov. K. Marx, Rukopisy ekonomicko-filozofické z roku 1844: „východiskem vědeckého zkoumání člověka je pro Marxe „smyslovost dvojího druhu, a to druhu smyslového vědomí a smyslové potřeby... Sama historie je ve skutečnosti částí historie přírody, přetvářející se v člověka.“ Srov. dále S. Morawski, Trojaka funkcja wychowawcza sztuki. Estetyka IV (1963), 22–23.

²⁰⁰ S. Mošnjagun, l. c., 93.

²⁰¹ S Bohdanem Lacinou . . . , Index, l. c., 57.

